

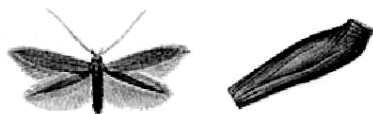
Verslag Excursie Aekingerzand, op 21 & 22 augustus

Het Aekingerzand, of zoals het ook vaak genoemd wordt “de Kale Duinen”, is een van de verschillende natuurgebieden, gelegen in de grensstreek tussen Drenthe en Friesland, in het zogenaamde Drents-Friese Woud.

Andere, binnen dit uitgestrekte, landschappelijk zeer fraaie gebied, kleinere natuurgebiedjes zijn bijvoorbeeld de Hildenberg, 't Groote Veen en het Aekingerbroek. Het gaat hier om respectievelijk een heideterrein, een in het bos gelegen veengebiedje en een graslandencomplex rond de bovenloop van de Vledder A. Ik noem deze gebieden hier bewust “kleinere natuurgebiedjes” omdat het Aekingerzand een veel uitgestrekter natuurgebied is. Dit gebied wordt gekenmerkt door veel reliëf. De begroeiing bestaat voornamelijk uit heide en diverse grassen. Op de hogere, droge gronden, een groot deel van het gebied, groeit voornamelijk struikheide. Hier en daar op de wat lagere, nattere delen bestaat de begroeiing uit een dopheidevegetatie. Daarnaast is er een aanzienlijke oppervlakte stuifzand. Hier groeit praktisch niets, hooguit wat grassen van schrale bodem en een aantal vliegennissen. Als je op een hoog punt in het gebied staat (er is een uitkijktoren) kun je pas goed zien hoe groot en stil dit natuurgebied werkelijk is. Het grootste gedeelte van het Aekingerzand is omgeven door bossen. Voornamelijk naaldbossen, die voor een groot deel nog bestaan voor de houtproductie, maar hier en daar ook wat loofhout. Het gebied is in beheer bij het Staatsbosbeheer. Deze natuurbeheerder is begin jaren '90 begonnen met het kappen van een grote oppervlakte bos. Op deze manier wordt geprobeerd om het voor de natuur belangrijke stuifzand in stand te houden.

De eerste woorden, die gewisseld werden aan het begin van de excursie op zaterdag 21 augustus, gingen over de ervaringen die opgedaan waren in de vakanties van de verschillende excursiegangers. Om ongeveer twee uur 's middags waren de meeste mensen present. Een groepje van zo'n 14 personen vertrok, na het praatje op het parkeerterrein tegenover het Canadameer tussen Appelscha en Zorgvlied, richting het natuurgebied. Na het oversteken van een zandvlakte werden de eerste vlinders waargenomen. Zo werd al snel de eerste Heivlinder (*Hipparchia semele*) gezien. Deze typisch heide-vlinder kan vrij veel waargenomen worden op dergelijke plaatsen. De vlinder vliegt vrij laat in het jaar, zodat ook tijdens deze excursie een flink aantal van deze fraai vliegende vlinders werd gezien. Andere soorten die al vrij snel werden waargenomen waren bijvoorbeeld de Kleine Vuurvlinder (*Lycaena phlaes*) en de Gamma-uil (*Autographa gamma*), een zeer algemene nachtvlinder (trekvlinder) die bijna overal kan worden waargenomen. De tocht werd voortgezet. Er werd besloten om richting de rand van het heidegebied te lopen omdat daar meer loofhout, berken en eiken, groeit. Tijdens dit loopje werd een prachtig klein uiltje, het Roodbonte Heideuiltje (*Anarta myrtilli*), gevangen en werden hier en daar wat micro's (meest grasmotjes) uit de vegetatie opgejaagd. Tijdens een grondige inspectie van een langs het pad staande eik, begon het te regenen. De eik bood een bijna waterdicht

dak zodat we praktisch niet nat zijn geworden. Deze schuilpartij heeft enkele leuke waarnemingen opgeleverd. Zo werden enkele rupsen van de Slakrupsvlinder (*Apoda limacodes*) op de bladeren van de eik gevonden. De rups van deze overdag actieve nachtvlinder kan in augustus of september gevonden worden. De groene, platte rups die voornamelijk op eik (maar ook op beuk) leeft, lijkt iets op een slakje en zit vaak aan de onderzijde van het blad, waar het bladmoes weggevreten wordt. Op dezelfde eik werd nog een rups van de Meriansborstel (*Calliteara pudibunda*) gevonden. In het jonge stadium is deze harige rups vrij geel en heeft een aantal borsteltjes op z'n rug. Op de achterkant van het lichaam zit een vrij lange, rode borstel. Als de rups ouder en groter wordt verdwijnt de gele kleur en wordt hij veel donkerder. Op deze interessante boom werden ook nog "zakjes" gevonden. Het ging hier om zakjes van een vlindertje (micro) uit de familie van de Coleophoridae. De rupsen van deze vlinderfamilie leven in omhulsels, de zogenaamde zakjes (zie afbeelding), waarin ze ook verpoppen. Na de bui werd de

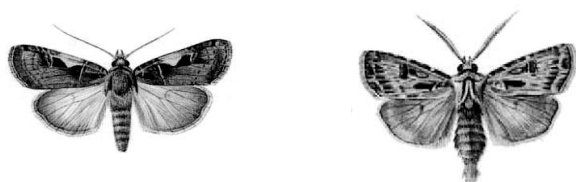

tocht voortgezet richting het open, reliëfrijke deel van de heide. Erg veel vlinders werden niet waargenomen. Hier en daar een witje en de soorten die al eerder genoemd zijn. Wel werd hier nog een andere dagvlinder, het Hooibeestje (*Coenonympha pamphilus*) waargenomen. Ook deze vlinder is typisch voor dergelijke gebieden. Helaas werden tijdens deze middag niet erg veel vlinders waargenomen. Het was natuurlijk reeds eind augustus en ook het weer wilde niet echt meewerken. Toch werd op een gegeven moment nog een erg bijzondere waarneming gedaan, althans Iemand zag in de heidevegetatie op een heidetakje een onbekend vlindertje zitten, dat in eerste instantie de naam zilverspanner kreeg. De soort was volgens de persoon, in Friesland nog nooit waargenomen, maar we zaten natuurlijk dicht bij de grens met de provincie Drenthe. Zouden we dan toch nog een spectaculaire soort ontdekt hebben? Alle illusies werden al snel te niet gedaan toen iemand het beestje wilde fotograferen, om toch een bewijs van de waarneming te hebben. Het bleek om een kapot haarspeldje te gaan, die tegenwoordig voor een paar centen in veel winkels te verkrijgen is, en door veel meisjes gedragen wordt Later, op de weg terug naar de parkeerplaats, werd nog de Atalanta (*Vanessa atalanta*) waargenomen.

Bij de parkeerplaats werd afgesproken dat de nachtvlinderexcursie verplaatst zou worden naar de volgende dag. De weerberichten voor dié dag waren beter.

Zo gezegd, zo gedaan. Zondagavond omstreeks negen uur, werden door een wat kleinere groep mensen dan de voorgaande dag, een drietal verschillende opstellingen gemaakt. Zodra de doeken en lampen stonden werd eerst begonnen met smeren. Twee potten zoetigheid (met een erg lange lijst ingrediënten) werden op twee verschillende routes op de bomen aangebracht. Na een kop koffie zaten de eerste vlinders, onder andere de zeer fraai getekende *Cerapteryx graminis* op het

witte doek en werden de “smeer-routes” gelopen. Dit leverde een aantal leuke waarnemingen op. In totaal werden op smeer zo’n 12 soorten aangetroffen. Van de Huismoeder (*Noctua pronuba*) en de Pyramidevlinder (*Amphipyra pyramidea*) werden meerder exemplaren op het stroperige goedje aangetroffen. Naast deze veelvuldig voorkomende soorten werden ook minder algemene soorten gezien. Zo genoten de twee uilen *Blepharita satura* en *Agrotis ipsilon* van dit tafeltje dekje. De eerste is een vrij grote uil waarvan de bovenvleugels groenig opschijnen. De tweede is een trekvlinder met vrij lange, smalle bovenvleugels. Ook werd er nog een familielid van de gewone huismoeder op de stroop gezien. In eerste instantie werd gedacht aan *Noctua comes*, maar het bleek later (de volgende dag) te gaan om de zeldzamere *Noctua orbona*, die een donkere stip op de voorrand van de bovenvleugel heeft. Terug bij de doeken bleken ook hier een aantal leuke soorten door het felle licht te zijn aangetrokken. Het ging voornamelijk om spanners (Geometridae) en uilen (Noctuidae). Van de familie van de spanners werden o.a. *Semiothisa notata*, de Schimmel (*Cloroclysta truncata*), de fraai groene Colostygia pectinataria, de Purperbandspanner (*Cosmorhoe ocellata*), de felgele Hagedoornvlinder (*Opisthograptis luteolata*) en twee soorten bloemspannertjes (*Eupithecia nanata* en *E. icterata*) waargenomen. Ook van de familie van de uilen

werd een aardig aantal soorten waargenomen. Het betrof o.a. *Xestia c-nigrum* (zie afbeelding, links), *Luperina testacea*, de prachtig bonte *Agrotis vestigialis* (zie afbeelding, rechts), de wat kleinere huismoedersoort *Noctua interjecta*, de Hyena (*Cosmia trapezina*) en de Agaatvlinder (*Phlogophora meticulosa*). Naast uilen en spanners werden nog enkele soorten uit andere families waargenomen. Bijvoorbeeld het beertje *Eilema complana* en het Klein Avondrood (*Deilephila porcellus*), een kleine pijlstaart. Ook werden nog een aantal micro’s waargenomen, waarvan ik de namen hier niet zal noemen en kroop er achter een van de lakens een kleine watersalamander door het zand. Al met al een erg interessante excursie waarbij tijdens de nachtelijke uurtjes een aanzienlijk groter aantal soorten werd waargenomen dan de excursie op de zaterdagmiddag.

Gerrit Tuinstra